

**Государственное автономное
профессиональное образовательное учреждение
«Мамадышский политехнический колледж»
(ГАПОУ «Мамадышский ПК»)**

УТВЕРЖДАЮ

Заместитель директора по ТО

Файзраева В.В.

«01» сентября 2022 г.

ФОНД ОЦЕНОЧНЫХ СРЕДСТВ

для проведения текущего контроля и промежуточной аттестации

по учебной дисциплине

ОУД. 11 РОДНОЙ ЯЗЫК

по специальности

35.02.16 Эксплуатация и ремонт сельскохозяйственной техники и оборудования

Фонд оценочных средств разработан на основе рабочей программы учебной дисциплины ОУД.11 Родной язык и в соответствии стандарта среднего профессионального образования по специальности 35.02.16 Эксплуатация и ремонт сельскохозяйственной техники и оборудования составлена на основе: Приложения 4 информационно-методического письма «Об актуальных вопросах развития среднего профессионального образования, разрабатываемых ФГАУ «ФИРО» от 11.10.2017 г. № 01-00-05/925, «Рекомендаций по организации получения среднего общего образования в пределах освоения образовательных программ среднего профессионального образования на базе основного общего образования с учетом требований федеральных государственных образовательных стандартов и получаемой профессии или специальности среднего профессионального образования», рекомендованных Департаментом государственной политики в сфере подготовки рабочих кадров и дополнительного профессионального образования Министерства образования и науки Российской Федерации, письмо директора Департамента Н.М. Золотаревой от 17.03.2015 г. № 06-259

Обсуждена и одобрена на заседании предметно-цикловой комиссии: преподавателей общих гуманитарных и социально-экономических дисциплин

Протокол №1

«29» августа 2022 г.

и Председатель ПЦК: Л.В.Яматиева

(подпись, инициалы фамилия)

Разработчик: Ахметшина Айгуль Дамировна, преподаватель

СОДЕРЖАНИЕ

1.ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ.....	4
2.ОСВОЕНИЕ ДИСЦИПЛИНЫ, ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ РАБОТЫ. ЗАДАНИЯ.....	6
3.ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА.....	27
4.ПРОВЕРКА И ОЦЕНКА УСВОЕНИЯ УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ.....	27

1.ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Контрольно-оценочные материалы предназначены для оценки результатов освоения дисциплины общеобразовательного цикла «Родной язык».

При организации текущего контроля используются следующие методы контроля: устный опрос, тестирование по разделам программы дисциплины, контрольные работы по разделам программы дисциплины, самооценка действий в процессе анализа художественных произведений, проверка рефератов, оценка за сочинения, защита индивидуальных учебных проектов, анализ ведения рабочей тетради.

Форма промежуточной аттестации – дифференцированный зачёт

Результаты обучения (освоенные умения, усвоенные знания)	Формы и методы контроля и оценки результатов обучения
<ul style="list-style-type: none"> – сформированность понятий о нормах русского литературного языка и применение знаний о них в речевой практике; – сформированность умений создавать устные и письменные монологические и диалогические высказывания различных типов и жанров в учебно-научной (на материале изучаемых учебных дисциплин), социально-культурной и деловой сферах общения; – владение навыками самоанализа и самооценки на основе наблюдений за собственной речью; – владение умением анализировать текст с точки зрения наличия в нем явной и скрытой, основной и второстепенной информации; – владение умением представлять тексты в виде тезисов, конспектов, аннотаций, рефератов, сочинений различных жанров; – сформированность представлений об изобразительно-выразительных возможностях русского языка; – сформированность умений учитывать исторический, историко-	<ul style="list-style-type: none"> - <u>текущий контроль в форме устного и письменного опроса;</u> - творческие работы с применением разных стилей речи (научная и публицистическая статья, эссе, заметка, репортаж, монография, сочинение). - <u>проектные работы;</u> - <u>тестирование;</u> - <u>подготовить доклад или реферат;</u> - <u>подготовка презентации;</u> - создание текстов разных функционально - смысловых типов, стилей и жанров.

<p>культурный контекст и контекст</p> <p>– способность выявлять в художественных текстах образы, темы и проблемы и выражать свое отношение к теме, проблеме текста в развернутых аргументированных устных и письменных высказываниях;</p> <p>– владение навыками анализа текста с учетом их стилистической и жанрово-родовой специфики; осознание худ. картины жизни, созданной в литературном произведении, в единстве эмоционального личного восприятия и интеллектуального понимания;</p> <p>– сформированность представлений о системе стилей языка художественной литературы.</p>	<p>- создание письменных текстов делового, научного и публицистического стилей</p> <p><u>промежуточная аттестация в форме дифференцированного зачёта</u></p>
--	--

2. ОСВОЕНИЕ ДИСЦИПЛИНЫ, ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ РАБОТЫ. ЗАДАНИЯ

Тикшерү эше №1. Кереш тикшерүе:диктант

Максат:укучыларның уку елы башындагы белем дәрәжәләрен тикшерү,

Тикшерү эшенең эчтәлеге тыныш билгеләрен дәрәжә итеп куюга юнәлтелгән:

- тиңдәш кисәкләр анында,
- кушма жөмлөләрдә.

Грамматик биремнәр:

- сүз төзелеше (сүзләргә тамыр, кушымчаларга аеру),
- жөмлөнөң баш кисәкләрен табу,
- жөмлө кисәкләренә морфологик-синтаксик анализ ясау.

Критерии оценки знаний учащихся на грамматическое задание:

Отметка «5» ставится за 95-100% правильных ответов

отметка «4» ставится за 94-85% правильных ответов

отметка «3» ставится за 84-50% правильных ответов

отметка «2» ставится, если правильно выполнено менее 50% заданий

Критерии оценки знаний учащихся: диктант.

Отметка «5» выставляется за безошибочную работу;

отметка «4» выставляется при наличии 2 орфографических, 2 пунктуационных, или 1 орфографической и 3 пунктуационных ошибок;

отметка «3» выставляется при наличии 4 орфографических, 4 пунктуационных, или 3 орфографической и 5 пунктуационных ошибок;

отметка «2» выставляется выставляется при наличии 7 орфографических, 6 пунктуационных, или 6 орфографической и 5 пунктуационных ошибок;

Диктант. Болытлар сәяхәте.

Мин бакчада утырам. Күк йөзе чалт аяз. Бу жәйге көннәрдә ул юып куйгандай чип-чиста. Өнә ерак офык итәгеннән бер болыт йөзеп чыкты. Өкрән генә, тыныч кына килә. Күңелемне шатлык хисе биләп алды: болыт килә, болыт!

Күрәм, ул болыт мәһабәт ир кешегә охшаган иде. Күктә бик салкын, күрәсең. Өнә ул башына ак колакчын бүрек киеп куйган. Жилкәсендә бөдрә тун. Муенын кат-кат шарф белән ураган, һич шигем юк, бу — Өткә болыт.

Аның янәшәсендә генә тагын бер болыт. Бусы — Өнкә болыт. Зифа буйлы, чәчләре ташкын төсле дулкынланып тора. Менә озак та узмады, Өнкә болыт артыннан янә дә бер кечкенә генә болыт күренде. Ул әле рәтләп йөзә дә белми кебек. Як-якка авышкалап бара да аптырап туктап тора. Өлбәттә, бу – Бала болыт, дидем мин үз-үземә. Өйе, әйе, Бала болыт! Алар өчәү зәңгәр киңлек буйлап сәяхәт итәләр. *(Н.Дәүлидән)* (135 сүз)

Бирем.

1. Итәгеннән, күңелемне, башына, колакчын, жилкәсендә, дулкынланып, өчәү сүзләрен тамыр һәм кушымчаларга аерыгыз.

2. Өнә ерак офык итәгеннән бер болыт йөзеп чыкты жәмләсендәге баш һәм иярчен кисәкләрне табыгыз, жәмлә кисәкләренә морфологик-синтаксик анализ ясагыз.

3. Жәйге, итәгеннән, бер, озак, алар сүзләренә морфологик анализ ясагыз.

Тикшерү эше №2. Диктант. Тема: Фонетика, орфография, графика, орфоэпия.

Максат: укучыларның фонетика бүлеге буенча белем дәрәжәләрен тикшерү,

Тикшерү эшенең эчтәлеге фонетик принципларны дәрәс итеп кулланырга юнәлтелгән:

- сүзләргә дәрәс итеп транскрипцияләү;
- сингармонизм законның дәрәс файдаланылуы.

Грамматик биремнәр:

- сүз төзелеше (сүзләргә тамыр, кушымчаларга аеру),
- сингармонизм законның дәрәс файдаланылуы,
- жәмлә кисәкләргә морфологик-синтаксик анализ ясау.

Критерии оценки знаний учащихся на грамматическое задание:

Отметка «5» ставится за 95-100% правильных ответов

отметка «4» ставится за 94-85% правильных ответов

отметка «3» ставится за 84-50% правильных ответов

отметка «2» ставится, если правильно выполнено менее 50% заданий

Критерии оценки знаний учащихся: диктант

Отметка «5» выставляется за безошибочную работу;

отметка «4» выставляется при наличии 2 орфографических, 2 пунктуационных, или 1 орфографической и 3 пунктуационных ошибок;

отметка «3» выставляется при наличии 4 орфографических, 4 пунктуационных, или 3 орфографической и 5 пунктуационных ошибок;

отметка «2» выставляется выставляется при наличии 7 орфографических, 6 пунктуационных, или 6 орфографической и 5 пунктуационных ошибок;

Диктант. Әкияти манзара.

Зариф, урманны узып, болынга килеп чыкты. Ай яктысында алиһэдәй жәелеп яткан болын! Күл буенда атлар пошкыра, кырыкмыш кешнәп куя, таен янына дәшәп, карт бия кешни. Карамалы халкы өчен бу болын – печән. Ә печән ул мал-туар, димәк, ит-сөт дигән сүз. Болынга ялганып, Зур күл ялтырый. Күл ярына килеп житкән усак урманы биек дивардай тора. Яз килдеме, Ык ташый. Тау-уйдыклардан, чокыр-чакырлардан агып төшкән язгы сулар Ык бозларын күтәрә. Күп тә үтми, мунча биеклек бозлар, яман тавышлар чыгарып, шушы усак урманына ташлана. Ястык-ястык бозлар, этешә-төртешә, бер-берсенә бәрелешкән саен уала-чәрдәкләнә; урман авызындагы шомырт-баланнарны, гөлжимеш-карлыганнарны егып, гаскәр кебек тезелеп торган усакларга ябырылалар. Яшәү дәверләрендә бик күп язларны, хәтәр ташуларны күргән бозлар бәрелгәннән кәүсә-кайрылары яраланып беткән агачлар ыңгырашып куялар. Шартлап, ботаклары сына, яшел күлмәкләре уела, әмма бозларга юл бирмиләр. Бозлар ачу аталар, берсе өстенә берсе үрмәләп менә торгач, ярылып китәләр һәм ухылдап мэтәлеп төшәләр. Буыла, тыгыла елга; су үзенә юл эзли башлый. Анда ташлана, бире ургыла, ахыр килеп, бәрәңге бакчалары, тыкрыклар аша авылга керә.

(М.Хәбибуллиннан) (160 сүз)

Бирем.

1.Сүзләрнең транскрипциясен языгыз:

Болынга, язылган, пошкыра, яман, ярылып, биеклек, дәү, авыл, бия, карт, ямаулык, егетләр, йөзә, русча, көзге.

2.Ирен һәм рәт гармониясенә мисаллар табып әйтегез, транскрипциясен языгыз.

Үрнәк:болыт – [болот] , кызларга - [кызыларгъа], ...

3.Ирен армониясе чагылыш тапкан сүзләрне табарга, мәкальләрнең мәгънәсен аңлатарга:

Теләген саф булса, тормышыңда тап булмас.

Кояшның матурлығы – төсендә, кешенең матурлығы – эшендә.

Тикшерү эше №3. Диктант. Тема: Лексика

Максат: укучыларның лексика бүлеге буенча булган белем дәрәжәләрен тикшерү,

Тикшерү эшенең эчтәлеге лексика буенча булган дәрәжә итеп куллануга юнәлтелгән:

Грамматик биремнәр:

- синоним парларын табу;
- сүзнең туры, күчәрелмә мәгънәсен дәрәжә итеп табу;
- сузык, тартык авазларны язуда дәрәжә итеп куллану.

Критерии оценки знаний учащихся: диктант

Отметка «5» выставляется за безошибочную работу;

отметка «4» выставляется при наличии 2 орфографических, 2 пунктуационных, или 1 орфографической и 3 пунктуационных ошибок;

отметка «3» выставляется при наличии 4 орфографических, 4 пунктуационных, или 3 орфографической и 5 пунктуационных ошибок;

отметка «2» выставляется выставляется при наличии 7 орфографических, 6 пунктуационных, или 6 орфографической и 5 пунктуационных ошибок;

Критерии оценки знаний учащихся на грамматическое задание:

Отметка «5» ставится за 95-100% правильных ответов

отметка «4» ставится за 94-85% правильных ответов

отметка «3» ставится за 84-50% правильных ответов

отметка «2» ставится, если правильно выполнено менее 50% заданий

Диктант. Туган жир

Туган илне сагыну дигән хис тә төрле дәрәжәдә, төрлечә була икән.

Менә син чит ил урамнарында ялгыз йөрөп кара. Шагыйрь әйтмешли, син кем кадерлесе анда? Кинәт авырдың, ди. Докторга күренү өчен күпме доллар кирәк? Синең өчен анда беркем дә җавап бирми, син анда берәүгә дә кирәк түгел. Чит дөнъяның иң эре башкаласында, иң зур урамның уртасында син-ком бөртеге, син-нуль. Ватан дигән газиз жирне энә шунда син бөтен нечкәлеге белән аңлый башлайсың. Мин бу хисне күп тапкырлар дөнъяның күп калаларында кичердем. Бу хис бер жирдә минем күңелемнән китмәде.

Чын сагыну үзен шунда танытты.

Һәркемнең үз бала чагы, үз шәһәре, үз авылы, үз чишмәләре, үз таулары бар. Һәркем дөнъяда безнең шәһәрдән, авылдан, чишмәдән, таудан матур урын юк дип ышанып яши бирә.

Жир шарында алты кыйтга бар, алар һәрберсе үзенчә матур. Әмма иң матуры-син туган, син үскән жир. Шуңа күрә туган жирнең, әти-әнинең кадерен белергә, сөенеп яшәргә кирәк. ("Ватаным Татарстан" газетасыннан) (150 сүз)

Бирем.

1. Синоним парларын табарга: кыйтга, матур, дөнъя, нечкә, газиз, эре, сөенү, авыру, кала, доктор.
2. Тел сүзенең төп һәм күчерелмә мәгънәләрен кулланып, жөмлөлә төзеп языгыз.
3. **Чын сагыну үзен шунда танытты** жөмлөсенә морфологик – синтаксик анализ ясарга.

Тикшерү эше №4. Диктант. Иң кадерле кешем.

Максат: укучыларның морфология бүлеге буенча булган белем дәрәжәләрен тикшерү

Тикшерү эшенең эчтәлеге морфология буенча булган белемнәрен дәрәс итеп куллануга юнәлтелгән:

Грамматик биремнәр:

- алмашлыкларны табу, килешләрен дәрәс билгеләү;
- сүз төркемнәре янында тыныш билгеләрен дәрәс кую;
- сүз төркемнәренә морфологик анализ ясау тәртибен дәрәс куллану.

Критерии оценки знаний учащихся: диктант

Отметка «5» выставляется за безошибочную работу;

отметка «4» выставляется при наличии 2 орфографических, 2 пунктуационных, или 1 орфографической и 3 пунктуационных ошибок;

отметка «3» выставляется при наличии 4 орфографических, 4 пунктуационных, или 3 орфографической и 5 пунктуационных ошибок;

отметка «2» выставляется выставляется при наличии 7 орфографических, 6 пунктуационных, или 6 орфографической и 5 пунктуационных ошибок;

Критерии оценки знаний учащихся на грамматическое задание:

Отметка «5» ставится за 95-100% правильных ответов

отметка «4» ставится за 94-85% правильных ответов

отметка «3» ставится за 84-50% правильных ответов

отметка «2» ставится, если правильно выполнено менее 50% заданий

Диктант. Иң кадерле кешем.

1) Дөнъяда һәркемнең иң кадерле кешесе була. 2) Ул тормышыңның иң *авыр* минутларын да, бәхетле мизгелләрен дә уртаклаша. 3) Аның сүзләре канга дәва бирә, күзләре ышаныч һәм *өмет* өсти.

4) Әнием – дөнъядагы иң *кадерле*, якин кешем. 5) Күңелем тулган чакларымда әниемнең кылы сүзләре мине юата, дәрт һәм рух өсти. 6) Күңелемне шатлык биләп алса, әнием аны да ихлас күңеленнән уртаклаша. 7) Мәктәптән канатланып кайтканда, әниемнең йөзе кояш күк балкый.

8) Еллар аның кара бөдрә чәчләренә чал керткән, кайгы–хәсрәт битләренә кыерчыклар өстәгән. 9) Язмыш аны төрлечә сыный. 10) Әмма ни генә булмасын, әнием безне кешедән ким–хур булмасыннар дип, аякка бастырырга, чын кеше итәргә тырышкан. 11) Ул безнең өчен яши. 12) Әнием – жирдәге фәрештәм. 13) Әнием – безнең горурылыгыбыз һәм таянычыбыз. 14) Рәхмәт сиңа, әнием! 15) Без бәхетле тик син булганда! 16) Әнием дип әйтүдән дә олырак бәхет *юк* дөнъяда! (123 сүз)(«Ялкын» журналыннан)

1. Алмашлыкларны табарга, килешләрен билгеләргә.

2. Текстның язылу стилин билгеләгез:

1) рәсми эш стиле; 2) публицистик стиль; 3) фәнни стиль.

3. 4 нче, 12 нче, 13 нче жөмлэләрдә сызык куелу сәбәбен аңлатыгыз.

4. 2 нче, 3 нче, 4 нче, 16 нчы жөмлэләрдәге билгеләнгән сүзләрнең әйтелеш белән язылышы туры киләме? Шул сүзләрнең берсенә фонетик анализ ясагыз.

5. 13 нче жөмлэдәге *горурылыгыбыз* сүзенең төлешен һәя ясалышын тикшерегез.

6. 10 нчы жөмлэдә ни өчен өтерләр куелуын аңлатыгыз.

7. 9 нчы жөмлэдәге *язмыш*, *төрлечә* сүзләре кайсы сүз төркемнәренә керә?

Аларга морфологик анализ ясагыз.

Тикшерү эше №5. Изложение. Татарстан нефте.

Максат: укучыларның укылган текстны план буенча дәрәс итеп язу, жәмләләрне дәрәс итеп төзү, сөйләм телен һәм язу күнекмәләрен үстерү

Язма эшне бәяләү критерийлары

Язма эшнең күләме 200 сүздән дә ким булмаска тиеш. Язма эшне чиста һәм танырлык итеп языгыз. Тыңлаган текстка карап язылмаган эшкә билге куелмый.

№	Критерий	Балл
ИК1	Изложениенең эчтәлеге	
	Укучы тыңлаган текстның эчтәлеген тулы ачкан, анда яктыртылган барлык мәсьәләләр язма эштә урын алган.	2
	Текстның эчтәлеге ачылган	2
ИК2	Изложениенең бөтенлеге, бәйләнешле сөйләм һәм аның эзлеклелеге	
	Эшнең эчендә мәгънә бөтенлеге, сөйләмнең бөтенлеге, эзлекле булуы күзәтелә: - логик хаталар юк, эзлеклелек бозылмаган; - текст кызыл юлларга дәрәс бүленгән.	2
	Эшнең эчендә мәгънә бөтенлеге, сөйләмнең бәйләнешле, эзлекле булуы күзәтелә. Әмма 1 логик хата бар Яки кызыл юлны билгеләүдә 1 хата бар. Эштә коммуникатив мәгънә сакланган Әмма бердән артык логик хата Яки кызыл юлны билгеләүдә ике хата бар	2 0
ИК3	Эшнең композицион бөтенлеге	
	Эш композицион яктан бөтен, төгәлләнгән, текст төзүдә хата юк	2
	Эш композицион яктан бөтен, төгәлләнгән, ләкин текст төзүдә 1 хата бар.	1
	Текст төзүдә 2 яки аннан да күбрәк хата бар.	0
ИК4	Дәлил мисалларның булуы	
	Укучы фикерен белдергән, дәлиллегән	4
	Укучы фикерен белдергән, дәлиллегән берсе генә текстка карый	3
	Укучы фикерен белдергән, дәлиллегән тормыш тәҗрибәсеннән чыгып билгели	1
	Укучы бер генә дәлил китергән	1
	ИК1-ИК2 күрсәткечләре буенча изложение өчен җыела торган иң югары балл	20

Изложение өчен түбәндәге билгеләр куела

0 - 5 балл – “2” ле билгесе

6 – 10 балл – “3”ле билгесе

11- 15 балл – “4”ле билгесе

16-20 балл - “5” билгесе куела

Изложение. *Татарстан нефте.*

Кешелек дөнъясының гажәеп бер хасияте бар: инде ирешеләсенә ирешелде, тикшереләсе тикшерелде, шуннан ары булмас, дисең. Юк, каяндыр бер тынгы-сыз жан килеп чыга, энә шул тынгысыз жан дөнъя галимнәре белән пычакка пычак килә; үзенчә уйлап, үзенчә фикер йөртеп, үзенчә исәпли башлый. Карыйсың – булмастайны булдыра, адәм ышанмастайга ышандырып куя.

Гасырларга берничә генә туа торган энә шундый тынгысыз жаннарның берсе – Иван Губкин.

Гажәеп кеше булган Михайло малае Иван. Ока елгасы буендагы Муром тирәсе авылларының берсендә туып, бала чагын көтү көтеп уздырган. Бөтеркәч башлы, каш астыннан карап йөри торган үсмер малай, сыерлары чирәм утлап йөргән чакларда, яр өсләреннән түбәнгә шуып төшә. Текә ярлар пычак белән телеп төшергән төсле! Жир кабыгы катлы-катлы. Бу бик тә сәер тоела малайга. Көзен, мал-туар абзарларга ябылгач, Иван мәктәпкә йөри. Зирәклегә, тырышлыгы белән танылып, укытучылар семинариясенә барып керә.

«Бу кеше үз юлын тапты инде, бөтен гомерен балалар укытып уздырыр инде», – дигәннәр авылдашлары. Авыл укытучысы ала торган унбиш сум жалованье сала мужигына буй житмәс хәзинә булып тоелган. Ләкин Михайло малаенң күңелендә башка уй: актарасы иде тауларны, гизәсе иде дөнъяларны!

Укытып алган акчасын ай саен яшерен янчыгына жыя барып, кирәк кадәр мая туплагач, хыялый егет аркасына юл капчыгы аса да Питер каласына юл тотта. Анда реаль мәктәп буенча үзлегеннән имтихан тапшырып, Тау институтының мәрмәр баскычларына килеп баса.

Яһу! Бер урынга унар кеше туры килә торган имтиханга генерал балалары, купец-чиновник балалары жыелган чакта, кая инде ул мужик баласына анда борын төртү! Ләкин могжиза: мужик баласы дигәнебез, белем байлыгы һәм кыю фикерләре белән имтихан алучыларны таң калдырып, институтка уза. Ярлы-ялчы хәлендә яшәп, ял көннәрендә Невада баржалар бушатып, жан-фәрманга тырыша торгач, китә эшләр жайга: сәламәт тәненә жегәр, зирәк башына белем жыйган Иван Михайлович Губкин, 1912 нче елның көзендә тау инженеры дигән беренче дәрәжәле дипломны күкрәк кесәсенә салып, туп-туры Майкопка юнәлә.

Башлана шуннан тынгысыз эзләнүләр.

Көтүче - академик дип даны чыккан искиткеч зур галим нефть геологиясе буенча дөнъяда иң яхшы дәреслекләренә яза. Икенче Баку районнарында – Иделдән алып Уралга хәтле булган гаять зур иңкүлектә – нефть эзли.

Дөнъяга даны таралган укымышлылар бәхәсләшә Губкин белән. Ләкин көтүче-академик сүзендә нык тора. Аның кебек алдан күрү, аның кебек прогноз куя белү сәләте берәүдә дә булмый. Егерме еллык авыр хезмәт, егерме ел буена түгелгән маңгай тире бушка китми. 1932 нче елда безнең кардәш республикабыз Башкортстан туфрагында – Ишембайда сигез йөз метр тирәнлектән нефть фонтаны атып, агач буровойны күз ачып йомганчы йомычкага әйләндереп ташлый! Аннары Татарстан жирендә – Шандорлар, Нобельләр, Малакиенколар шөһрәт казана алмаган жирләрдә – Шөгәрдә, Баулыда, Писмән якларында бер-бер артлы нефть фонтаннары ата.

Әнә шул көннән башлап, иксез-чиксез Ватаныбызның барлык якларынан олы хәзинә жирләренә илнең осталары жыела башлады. Алар арасында кайчандыр бәхет эзләп чыгып киткән татар эшчеләре дә бар иде. *(Г.Ахунвант)* (255 сүз)

Тикшерү эше №6. Тема: Морфология бүлеген йомгаклау.

Максат: укучыларның морфология бүлегеи буенча булган белем дәрәжәләрен тикшерү,

Тикшерү эшенең эчтәлеге морфология буенча булган белемнәрен тикшерүгә юнәлтелгән:

Эталон

№	1 вариант	2 вариант	3 вариант	4 вариант
1	Ә	Ә	Б	Б
2	А	В	Ә	Ә
3	Ә	Б	Б	Б
4	Б	Ә	Б	Б
5	А	Б	Ә	А,Г
6	Б	А	Е	А
7	А	Ә	А	Б
8	А	Ә	Г	Ә,Б
9	Ә	Б	А	А
10	Б	А	Б	Б

І вариант

1. Рәвеш нәрсәне белдерә?

- а) предметның билгесен;
- ә) билгенең билгесен;
- б) эш – хәл, хәрәкәтне.

2. Рәвеш нинди сорауларга җавап бирә?

- а) ничек? кайда? кайчан? күпме?
- ә) нинди? кайсы? ничек? кая?
- б) күпме? нәрсәне? кая? нишләгәч?

3. Рәвешнең ничә төркемчәсе бар?

- а) дүрт;
- ә) алты;
- б) җиде.

4. Рәвешнең үзенә генә хас нинди билгесе бар?

- а) зат – сан белән төрләнә;
- ә) исемләшә;
- б) төрләнми.

5. Рәвеш, күбрәк, җөмләнең кайсы кисәге була?

- а) хәл;
- ә) тәмамлык;
- б) аергыч.

6. Төзелеше ягыннан нинди рәвешләр була?

- а) тамыр, ясалма, парлы;
- ә) кыскартылма, ясалма, тамыр;
- б) тамыр, ясалма, кушма, карлы, тезмә.

7. Җөмлэләрдә рәвешләр нинди җөмлә кисәге булып килгән?

Шактый биек ярда басып торабыз. Бүген дә кыр казларын күзәтәбез. Быел, нидәндер, алар бик аз.

- а) хәл, хәл, хәл, хәл, хәбәр;
- ә) хәл, аергыч, хәбәр, хәл, хәл;
- б) ия, хәл, аергыч, хәл, хәбәр

8. Рәвешләр нинди дәрәжәләрдә килә ала?

- а) артыклык, чагыштыру, кимлек;
- ә) гади, кимлек, чагыштыру;
- б) чагыштыру, артыклык.

9. Рәвешләрнең төркемчәләрен әйтегез.

Былтыр, байтак, чәчәктәй, ерак, юкка, тиз

- а) вакыт, күләм – чама, охиату – чагыштыру, урын, сәбәп – максат, саф;
- ә) саф, күләм – чама, вакыт, охиату – чагыштыру, сәбәп – максат, урын;
- б) күләм – чама, урын, вакыт, сәбәп – максат, охиату – чагыштыру, саф.

10. Рәвешләрнең ясалышын әйтегез.

Бервакыт, иртә - кич, күз ачып йомганчы, көмештәй, кинәт

- а) тамыр, парлы, тезмә, кушма, ясалма;
- ә) кушма, парлы, тезмә, ясалма, тамыр;
- б) кушма, парлы, тезмә, тамыр, ясалма.

II вариант

1. Татар телендә ничә килеш бар?

- а) 5;
- ә) 6;
- б) 8.

2. Сыйфатның дәрәжәсен өйтегез.

Жете кызыл.

- а) кимлек;
- ә) чагыштыру;
- б) гади;
- в) артыклык

3. Кимлек дәрәжәсе ясаучы кушымчаны билгеләгез.

- а) –рак/ - рәк;
- ә) –лы/ - ле;
- б) –сыл/- сел.

4. “Никтер чәчәкләрнең акаларына бал кортлары ешрак килеп куна” жөмләсендәге сыйфатның үзгәрешен нинди күренеш дип атыйлар?

- а) сыйфатның исемне ачыклап килүе;
- ә) сыйфатның исемләшүе;
- б) килеш, тартым, күплек белән төрләнүе.

5. Мәгънәләре ягыннан рәвешләр ничә төркемчәгә бүленә?

- а) 4;
- ә) 5;
- б) 6.

6. Кайсы төркемчәгә кергән саннар килеш белән төрләнми?

- а) бүлем саны;
- ә) тәртип саны;
- б) жыю саны.

7. Алмашлыклар төзелешләре ягыннан нинди алмашлыклар?

Барлык, андый, тегеләй, ниндидер.

- а) тамыр алмашлык;
- ә) ясалма алмашлык;
- б) кушма алмашлык.

8. Алмашлыкларның төркемчәсен билгеләгез.

Һәркем, һәркайсы, һәммә, бөтен, бар, үз.

- а) билгесезлек алмашлыклары;
- ә) билгеләү алмашлыклары;
- б) күрсәтү алмашлыклары.

9. Фигыльләр нәрсәләр белән төрләнә?

- а) заман белән;
- ә) килеш белән;
- б) барлык – юклык, заман, зат – сан белән.

10. Сөйләр (сүз), башланыр (көн), китәр (чак), куяр (урын) сыйфат фигыльләре кайсы заманда килгән?

- а) үткән заманда;
- ә) хәзерге заманда;
- б) киләчәк заманда.

III вариант

1. Тамырга ялганып, яңа сүз ясый торган кушымчалар:

а) төрлэндергеч кушымчалар;

ә) төр кушымчалары;

б) сүз ясагыч кушымчалар.

2. Бер үк тамырдан төрле ясагыч кушымчалар ялгап,

а) синонимнар ясап була;

ә) тамырдаш сүзләр ясап була;

б) антонимнар ясап була.

3. Исемгә кушымчалар түбәндәге тәртиптә ялгана:

а) башта – килеш, аннан соң тартым кушымчасы;

ә) башта - тартым., аннан соң килеш кушымчасы;

б) башта – күплек, аннан соң тартым кушымчасы.

4. Баш килештәге эндәш сүз

а) *жәмлә кисәге итем карала;*

ә) *жәмлә кисәге итеп кралмый.*

5. Юнәлеш килешендәге исем эш яки хәлнең

а) билгеле бер урынын белдерә;

ә) билгеле бер затка яки предметка юнәлгәнлеген белдерә;

б) вақытын белдерми;

в) максатын һәм сәбәбен генә белдерә;

г) үтзлү вақытын, максатын, сәбәбен, билгеле бер урынга, затка яки предметка юнәлгәнлеген белдерә.

6. Жыю саны

а) предметның төгәл исәбен белдерә;

ә) предметның тәртип буенча санын белдерә;

б) предметның тигез өлешләргә бүленешен белдерә;

в) предметның якынча исәбен белдерә;

г) предметлык төшенчәсен белдерә

е) төрдәш предметларны бер төркемгә жсыя.

7. Тартым алмашлыклары

а) сан һәм килеш белән төрләнә, жәмләдә ия, хәбәр, тәмамлык булып килә;

ә) төрәнми, жәмләдә гел иярчен кисәк кенә булып килә;

б) төрләнми, жәмләдә, нигездә, хәбәр булып килә.

8. Парлы саннар,

а) микъдар саны булып килә;

ә) тәртип саны итеп карала;

б) бүлем саны итеп карала;

в) жыю саны итеп карала;

г) чама саны булып килә.

9. Исем-

а) сан, тартым, килеш белән төрләнә;

ә) барлык – юклык белән төрләнә;

б) жәмләдә ия, тәмамлык, аергыч, хәл булып килә;

в) үзенә бәйләнгән исемнең билгеле бер килештә килүен таләп итә.

10. Төшөм юнөлөшөндөгө фигураларны күрсүтөүгө.

а) *яшарга, сөйлөшкөн, тынычлап, тели;*

б) *алынгансың, төрөнмича, сөйлөнөп, эшлөнми;*

в) *басылган, күтөрөлмича, бизалер, тарала;*

г) *көрөштөң, уйлашсаң, житешимасак, аңлаштык;*

д) *кышланган, телэнгөн, сизланмаган, көйлөнмөгөн.*

IV вариант

1. Сызыкча аша языла торган ялгызлык исемнәрнең

- а) *икесе дә баш хәрефтән языла;*
- ә) *берсе генә баш хәрефтән языла;*
- б) *беренчесе генә баш хәрефтән языла.*

2. Рәвеш-

- а) *эш яки хәлнең билгесен белдерә торган мөстәкыйль сүз төркеме;*
- ә) *билгенең билгесен белдерә торган сүз төркеме;*
- б) *эш яки хәлнең, билгенең билгесен белдерә торган мөстәкыйль сүз төркеме.*

3. Уртаклык, жыелмалык төсмерен аңлатып килгәндә, ялгызлык исемнәргә

- а) *күплек кушымчасы ялганмый;*
- ә) *күплек кушымчасы ялгана;*
- б) *күплек кушымчасы ялганырга да, ялганмаска да мөмкин.*

4. Исем һәм исемләшкән сүзләр урынында йөри торган алмашлыктар жөмләдә

- а) *жөмләнең баш кисәкләре булып килә;*
- ә) *жөмләнең иярчен кисәге булып килә;*
- б) *жөмләнең баш кисәге дә, иярчен кисәге дә булып килә.*

5. Ясалма алмашлыктарны күрсәтегез.

- а) *кайчан, ничаклы, ничкайда, ничбер, никадәр, һәрбер;*
- ә) *кем, нәрсә, мин, син, бу, теге, үз, һәр;*
- б) *тегеләй, андый, мондый, тегенди, нинди, болай, алай;*
- в) *ул-бу, андый – мондый, алай – болай, аннан- моннан;*
- г) *әллә кем, әллә кайда, кем дә булса, кайчан да булса.*

6. Асыл сыйфатларга

- а) *төр ясагыч кушымчалар гына ялгана;*
- ә) *төрләндерегеч кушымчалар гына ялгана;*
- б) *ясагыч кушымчалар гына ялгана.*

7. Мәгънә һәм вазифаларына карап, алмашлыктар

- а) *5 төркемчәгә бүленә;*
- ә) *6 төркемчәгә бүленә;*
- б) *7 төркемчәгә бүленә.*

8. Жыю саннары исемне ачыкламый, аларның саналмышлары булмый. Шуңа күрә алар жөмләдә

- а) *аергыч була алмый;*
- ә) *күбесенчә хәл булып киләләр;*
- б) *баш кисәкләр генә булалар.*

9. Хәл фигыльнең дүртенче төре

- а) *үзе бәйләнгән фигыльдәге эштән соң була торган эшне, хәлне белдерә;*
- ә) *үзе ачыклап килә торган фигыльдәге эштән алда булган эшне, хәлне белдерә.*

10. Кадәр, чаклы, хәтле, тикле бәйлекләре, юнәлеш килешендәге исемнәрдән соң килгәндә

- а) *күләм яки микъдар ягыннан чагыштырыну белдерә;*
- ә) *охшату, чагыштыру мәгънәсендә кулланыла;*
- б) *урын яки вакыт чиген белдерә.*

Тикшерү эше №7. Тема: Синтаксис бүлеген йомгаклау.

Диктант. Әкияти манзара.

Максат: укучыларның синтаксис бүлеге буенча булган белем дәрәжәләрен тикшерү,

Тикшерү эшенең эчтәлеге синтаксис бүлеге буенча булган белемнәрен дәрәжә итеп куллана белүләрен тикшерүгә юнәлтелгән:

Грамматик биремнәр:

- бирелгән жөмлөләргә синтаксик анализ ясау;
- жөмлөләр арасында тыныш билгеләрен дәрәжә кую;
- сүз төркемнәренә морфологик анализ ясау тәртибен дәрәжә куллану.

Критерии оценки знаний учащихся: диктант

Отметка «5» выставляется за безошибочную работу;

отметка «4» выставляется при наличии 2 орфографических, 2 пунктуационных, или 1 орфографической и 3 пунктуационных ошибок;

отметка «3» выставляется при наличии 4 орфографических, 4 пунктуационных, или 3 орфографической и 5 пунктуационных ошибок;

отметка «2» выставляется выставляется при наличии 7 орфографических, 6 пунктуационных, или 6 орфографической и 5 пунктуационных ошибок;

Критерии оценки знаний учащихся на грамматическое задание:

Отметка «5» ставится за 95-100% правильных ответов

отметка «4» ставится за 94-85% правильных ответов

отметка «3» ставится за 84-50% правильных ответов

отметка «2» ставится, если правильно выполнено менее 50% заданий

Диктант. Әкияти манзара.

1)Зариф урман юлына аяк басуга, ут шары офыкка алсу пәрдә элөп юкка чыкты. 2)Урман тын кебек иде. 3)Очларын күккә төбәгән усак агачларының өске ябалдашлары, ялкын телләрен хәтерләтеп, айкалып-чайкалып тора. 4) Аяк астындагы абага үләнә, мулла чалмасы, бакра гөл, кыңгырау чәчәкләр, курай, балтырган, юл читенә елышкан киң яфраклы тигәнәк – һәммәсе, үз төсләрен югалтып, кичке шәфәкь нурыннан әкияттәге гөлләргә охшап калганнар. 5) Каршыдагы Рә тавы үсеп-зураеп киткән сыман, шуларның барысыннан да күңелгә шөбһә иңә, йөрәккә шом төшә.6) Ул да түгел, тау артыннан ялангач ай калыкты, тирә-юнь чынлыгын югалтып, күз күрә алган һәммә нәрсә әкият манзараларына әверелде. 7)Рә тавы – гүя Каф тавы, урман исә – балта-пычкы тимәгән карурман.

Күк йөзәнә төнге пәрдә сарды, йолдызлар жемелди башлады. Тын кебек иде, ләкин дикъкаты белән тыңласаң, күрәсең-ишетәсең: баш өстеннән генә ярканат очып уза, аның канат жиле битенә ялмап ала; ирексезләп, кулың сакка күтәрелә. Биредәге һәр тавыш, һәр аһәң гаммадай көчәеп, яңгырап, куәтләнөп китә, күңелнең иң нечкә кылларына кагыла, йөрәккә әллә ниткән шом сала, ниндидер мизгелдә, барча тавыш юкка чыга; йөрәк тибүең ишетәсең. Ләкин бу тынлык озакка бармый, урманны яңгыратып, тартай кычкырып жибәрә, аңа байгыш ухылдавы өстәлә, кыр-басу ягыннан бытбылдык аваз сала, аларга бакалар кушыла. Түбән карасаң, черек агач төбөндә ут коңгызлары жемелди, сөрсөп, кибөп беткән яфрак астында суқыр тычкан кыштырдый.

(М.Хәбибуллиннан) (200 сүз)

Бирем.

1.Тексттагы 1-7 нче жөмлөләргә синтаксик анализ ясарга.

2.1,2.3нче жөмлөләрдәге исемнәргә морфологик анализ ясарга.

Тикшерү эше №8. Тема: Туган телдән еллык контроль эш

Максат: укучыларның туган тел буенча булган белем дәрәжәләрен тикшерү, Тикшерү эшенең эчтәлегенә фонетика, морфология, синтаксис бүлекләре буенча булган белемнәрен дәрәжә итеп куллануга юнәлтелгән:

Грамматик биремнәр:

- бирелгән жөмлөләргә синтаксик анализ ясау; .
- сүзләрнең ясалышын дәрәжә билгеләү
- жөмлөләр арасында тыныш билгеләрен дәрәжә кую;
- биремдәгә баш, иярчен кисәкләрне дәрәжә табу, асларына сызу
- сүз төркемнәренә морфологик анализ ясау тәртибен дәрәжә куллану.

Критерии оценки знаний учащихся: Диктант.

Отметка «5» выставляется за безошибочную работу;

отметка «4» выставляется при наличии 2 орфографических, 2 пунктуационных, или 1 орфографической и 3 пунктуационных ошибок;

отметка «3» выставляется при наличии 4 орфографических, 4 пунктуационных, или 3 орфографической и 5 пунктуационных ошибок;

отметка «2» выставляется выставляется при наличии 7 орфографических, 6 пунктуационных, или 6 орфографической и 5 пунктуационных ошибок;

Критерии оценки знаний учащихся на грамматическое задание:

Отметка «5» ставится за 95-100% правильных ответов

отметка «4» ставится за 94-85% правильных ответов

отметка «3» ставится за 84-50% правильных ответов

отметка «2» ставится, если правильно выполнено менее 50% заданий

Диктант. Беренче ау.

Аучылар барлыгы йөз егерме кеше булды. Алардан тыш, төп-төгэл мең кешелек каралар жыелды. Болары төрле эшчеләр, сугымчылар, өйчеләр иде. Беренче ауга – тархан авына шуннан да азрак яисә күбрәк кеше алынмый иде.

Иң алдан аучылар китте. Алардан бераз калышып, каралар кузгалды. Алар көнчыгышка карап бардылар. Арттан бик үк көчле булмаган салкын жыл исте. Югарыга күтәрелгән саен кечерәеп күренгән аксыл-саргылт кояш яктысында, бер болытсыз чалт аяз күк йөзе астында икбез-чикбез дала жәелеп ятты. Йөзлөгән, меңлөгән тояклар таптавына жавап итеп, каты жир өсте гүлөп-дөпелдөп торды.

Кояш төшлеккә житкәнче, алар шактый кызу бардылар. Кояш төшлеккә житеп, түбәнәя башлаганда, аучылар тирә-ягында тәбәнәк таллар, карама куаклары, камышлар үскән елга буена килеп чыктылар. Аркача дип аталган бу елга моннан ике көн ераклыктагы Кара тау арасындагы Кылыч кыя төбәннән, куе урман арасынан агып чыга иде. Бу тирәдә ул, тигез жирдә жәелеп, тынычланып ага иде һәм монда инде аның ярлары да текә түгел, агымы да кискен, шау-шулы түгел иде. Елганың чит-читләрен бүген төнлә юка боз элпәсе каплап алган иде. *(Н.Фәттаһтан) (150 сүз)*

Бирем.

2.Кояш төшлеккә житкәнче, алар шактый кызу бардылар ***жөмләсенә синтаксик анализ ясагыз.***

3. Аучылар, көнчыгышка, аксыл-саргылт, башлаганда, бераз, эшчеләр, арттан, күк йөзе, меңлөгән ***сүзләренең ясалыш ягыннан төрен билгеләгез.***

4. Елганың чит-читләрен бүген төнлә юка боз элпәсе каплап алган иде ***жөмләсендәге баш һәм иярчен жөмлә кисәкләрен табыгыз.***

5. Аучылар, салкын, юка, матур, икбез-чикбез сүзләрен синоним парлар табып язарга

6.Тексттан парлы сүзләрен табып язарга, кайсы сүз төркеменә караганын әйтергә.

3. ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

Студентлар өчен (для студентов):

1. Татар теле: рус телендә урта гомуми белем бирү оешмалары өчен уку әсбабы (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) 10 нчы с-ф. - Р.К. Сәгъдиева. - Казан: “Мәгариф – Вақыт” нәшр., 2018. - 247 б.
2. Татар теле: рус телендә урта гомуми белем бирү оешмалары өчен уку әсбабы (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) 11 нчы с-ф. - Р.К. Сәгъдиева. - Казан: “Мәгариф – Вақыт” нәшр., 2018. - 286 б.

4. ПРОВЕРКА И ОЦЕНКА УСВОЕНИЯ УЧЕБНОЙ ДИСЦИПЛИНЫ

Вопросы к промежуточной аттестации. Письменно по выбору на пять вопросов пишем ответы.

- 1.Что такое фонетика, лексика?
- 2.Назовите форм словесного выражения?
- 3.Что такое средства художественной изобразительности? Как они могут быть сгруппированы?
- 4.Что такое звукоподражание? Что такое звуковой символизм?
- 5.Какова роль ритма и интонации в прозе? Чем определяются ритм и интонация в прозе?
- 6.В чём заключаются народная этимология, поэтическая этимология, обновление значения слова? Привести примеры.
7. Назовите главные признаки текста и дайте определение текста?
- 8.Что понимается под структурой текста? Каковы различные толкования этого понятия?
- 9.Что такое словесность? Что изучает предмет словесности?
- 10.Что такое строй и употребление языка?

Критерии оценки

Отметка «5» ставится за 95-100% правильных ответов

отметка «4» ставится за 94-85% правильных ответов

отметка «3» ставится за 84-50% правильных ответов

отметка «2» ставится, если правильно выполнено менее 50% заданий.